

پنج درس از راه اندازی یک برنامه کتابخانه دیجیتال

۵ درس از راه اندازی یک برنامه کتابخانه دیجیتال^[1] تاریخ: سپتامبر ۲۰۱۶
نویسنده: وندی راکت (مدیر ارشد ارتباطات برنامه کتاب برای آسیا در بنیاد کتاب آسیا)

دیدگاه‌ها و نظراتی که مطرح می‌شود، از نویسنده بوده و مربوط به اهداف بنیاد آسیا و یا حامیان آن نیست.

مقدمه مترجم:

۷۵ درصد بی‌سوادی جهان در کشورهای جهان سوم است و یکی از دلایل آن در این کشورها کمبود منابع مطالعه برای کودکان در سنین سوادآموزی است. ایده ایجاد یک کتابخانه دیجیتال به منظور رفع کمبود کتاب در این کشورها در سال ۲۰۱۲ پیشنهاد شد با این اعتقاد که دسترسی به دانش حق اساسی انسان است. در ترجمه حاضر با بیان یک مثال نکاتی در خصوص ایجاد کتابخانه دیجیتال با این هدف بیان می‌شود.

فردا^[2] پنجاهمین سالگرد روز بین‌المللی سوادآموزی است. با وجودی که بعد از نیم‌قرن موفقیت‌های زیادی در این خصوص برای گرامیداشت وجود دارد؛ اما امروزه یکی از مشکلاتی که مدارس کشورهای در حال توسعه هنوز هم با آن مواجه هستند، فقدان یکی از ضروری‌ترین عناصر برای تشویق به مطالعه یعنی استفاده از کتاب کودکان برای سوادآموزی در سنین پایین است.

در ماه نوامبر سال ۲۰۱۵، برنامه کتاب برای آسیا در بنیاد آسیا^[3] راه‌اندازی شد این برنامه، **بگذار آسیا بخواند!** نام‌گذاری شد. این نام، یک ابتکار عمل برای تشویق به مطالعه بود. علاوه بر آن کمبود بحرانی کتاب‌های کودکان را در مجموعه دیجیتال کتابخانه برای همه^[4] نشان می‌داد. در این برنامه نسخه دیجیتالی کتاب‌های کودکان با کیفیت بالا به زبان‌های محلی و انگلیسی به نمایش گذاشته می‌شود. در حال حاضر برنامه فوق در پنج مدرسه فقیر در کامبوج و شش مدرسه در مغولستان، به صورت پایلوت در حال اجراست. کتابخانه‌های این مدارس مجهز به تبلت‌های اندرویدی هستند که کلیه کتاب‌های کتابخانه دیجیتال را نمایش می‌دهند.

زمانی که یکی از اهداف اصلی توسعه پایدار از «آموزش ابتدایی برای همه» به «کیفیت آموزش» تغییر کرد، آموزگاران در سراسر جهان با این سؤال روبرو شدند که چگونه به برانگیختن و حفظ علاقه دانش‌آموزان به یادگیری بپردازند. استفاده استراتژیک از فناوری می‌توانست پاسخگوی این سؤال باشد. در این بخش پنج نکته حاصل از اجرای ۱۰ ماه برنامه بگذار آسیا بخواند! را بیان می‌کنیم.

محتوا، بسیار مهم است. همان‌طور که منابع در کتابخانه‌های فیزیکی، باید جذاب و مناسب باشند تا مردم وارد کتابخانه شده و از آن‌ها استفاده کنند، ارزشیابی یک کتابخانه دیجیتال نیز با کیفیت کتاب‌های آن انجام می‌شود. علاوه بر کیفیت محتوا، کیفیت فایل نیز می‌تواند تأثیر زیادی داشته باشد. مثلاً با وجود اینکه کتاب‌های زیبا محبوبیت زیادی دارند، اما اگر با وضوح پایین اسکن شوند و در نتیجه در صفحه نمایش ضعیف ارائه شوند، مورد استقبال چندانی قرار نخواهند گرفت.

علاوه بر آن، اضافه نمودن محتوای جدید به صورت منظم نیز، در تداوم استفاده از کتابخانه دیجیتال نقش بسیار مهمی دارد. در بررسی‌های انجام‌شده دریافتیم، هر بار تعدادی کتاب به مجموعه کتابخانه برای همه اضافه می‌شود، میزان مطالعه نیز سیر صعودی می‌یابد.



نمونه‌ای از کتاب‌های در دسترس در کتابخانه کامبوج



نمونه‌ای از کتاب‌های محبوب کودکان در مغولستان

فناوری می‌تواند رفتار آفلاین افراد را نیز تحت تأثیر قرار دهد. داده‌های حاصل از پلتفرم مجموعه کتابخانه برای همه نشان داد که کتاب‌های کتابخانه دیجیتال در کامبوج بین نوامبر ۲۰۱۵ تا ژوئن ۲۰۱۶ تقریباً ۱۵۰۰۰ بار و در مغولستان از فوریه تا ژوئن ۲۰۱۶ بیش از ۹۰۰۰ بار خوانده شده‌اند. در این دوره زمانی دانش آموزان مغولی بیش از ۱۲۰۰ ساعت و دانش آموزان کامبوجی در مجموع بیش از ۱۷۰۰ ساعت مطالعه کردند.

در این زمان آموزگاران و کتابداران مدارس کامبوج و مغولستان که در برنامه شرکت داشتند، نظاره‌گر استفاده بیشتر از کتابخانه مدرسه نیز بودند. این امر حاکی از آن بود که برنامه مذکور، علاقه عمومی به مطالعه را افزایش داده است. نتایج حاصل از نظرسنجی دانش آموزان شرکت‌کننده در شروع و اواسط برنامه (و همچنین نتایج حاصل از پایان اجرای برنامه در سال اول) این نکته را تأیید می‌کند که روند رو به رشدی در نگرش آن‌ها نسبت به مطالعه ایجاد شده است. در مقابل، زمانی که از دانش آموزان یک مدرسه کامبوجی که در برنامه شرکت نداشتند همان نظرسنجی به انجام رسید، مشخص شد که روند مثبتی در نگرش آن‌ها نسبت به مطالعه ایجاد نشده است.

علاوه بر این، نتایج نظرسنجی نشان داد که با وجود نمایش کتابخانه دیجیتال، دانش آموزان، هر دو شکل کتاب چاپی و الکترونیکی را برای مطالعه برمی‌گزینند. در اواسط اجرای برنامه وقتی از دانش آموزان خواسته شد که از مطالعه کدام

شکلا؛ کتاب چاپی یا کتاب الکترونیکی بیشتر لذت می‌برند، ۶۷ درصد از پاسخ‌دهندگان در مغولستان و ۶۹ درصد از کامبوجی‌ها پاسخ هر دو را انتخاب کردند که این نتیجه به ترتیب ۱۴ و ۶ درصد بالاتر از نتایج نظرسنجی آن‌ها در شروع برنامه بود.

برنامه‌های تکمیلی مطالعه نقش مهمی دارند. نتایج اولیه از اجرای برنامه در خصوص افزایش علاقه به مطالعه بسیار دلگرم‌کننده بود، اما این امکان وجود داشت که نوآوری در مطالعه (به دلیل وجود تبلتها)، عامل علاقه دانش‌آموزان به مطالعه باشد؛ بنابراین برنامه‌های تکمیلی مطالعه نیز توسط مدارس به‌عنوان بخشی از برنامه اصلی اجرا شدند. این برنامه‌ها نقش مهمی در تضمین مطالعه پایدار و معنی‌دار دارند، حتی در صورتی‌که فناوری اولیه از بین برود.

مثلاً در کامبوج، مدارس شرکت‌کننده در برنامه باید کلاس یک ساعت مطالعه را به‌صورت هفتگی در کتابخانه برگزار کنند. این در حالی است که اکثر مدارس قبلاً کلاس مطالعه آزاد را حذف کرده بودند و این امر به‌خودی‌خود یک تغییر قابل‌توجه در فرهنگ مدارس محسوب می‌شد. در طول این کلاس و انجام بازدید از کتابخانه، دانش‌آموزان می‌توانستند به مطالعه کتاب‌های چاپی یا کتاب‌های الکترونیکی بپردازند. در واقع با قرارگیری دانش‌آموزان در معرض مطالعه انواع و اشکال مختلف منابع، به‌صورت تدریجی عادت به مطالعه منظم در دانش‌آموزان ایجاد می‌شد. در این راستا همچنین مسابقاتی مانند مسابقه قرائت و املای کلمات [۵] برای اولین بار در مدارس برگزار شد. در بعضی از مدارس نیز، دانش‌آموزان با خواست خود انجمن‌های کتاب را تشکیل دادند که پیش‌ازاین وجود نداشت.



دانش‌آموزان کامبوجی در کتابخانه مدرسه در حال برگزاری کلاس مطالعه هفتگی. عکس از وندی راکت

حمایت مدرسه از برنامه ضروری است. اجرای برنامه‌های مطالعه نیازمند زمان و تمهیداتی است. از جمله این تمهیدات، آموزش کارکنان در حوزه کتابخانه دیجیتال، کمک به نظارت و ارزیابی برنامه، به‌روزرسانی برنامه و عیب‌یابی مسائل فنی است. انجام این امور مهم و ایجاد تغییر در فعالیت‌های روزانه مدارس بدون درک مسئولان مدرسه از برنامه امکان‌پذیر نیست و بدون حمایت، اجرای آن نمی‌تواند منجر به توسعه نتایج آموزشی و بهبود عادت‌های مطالعه شود.



آموزگاران مدارس چادر نشینان شهر اولانباتر مغولستان در حال بررسی برنامه بگذار آسیا بخواند! عکس از کیل بارکر

علاوه بر این کارکنان مدرسه باید از ارزش اجرای برنامه‌های تکمیلی مطالعه آگاه باشند. در طول نشست اخیر که به منظور بررسی برنامه بگذار آسیا بخواند! در مغولستان برگزار شد، برخی از آموزگاران اظهار داشتند کتاب‌های مبتنی بر برنامه‌های درسی بسیار مفید هستند. در عین حال تعدادی نیز از ارزش برنامه‌های تکمیلی مطالعه در کلاس و ترکیب موفقیت‌آمیز کتابخانه دیجیتال با درس سخن گفتند. آموزش آموزگاران در برنامه‌های مطالعه و روش‌های ترکیب برنامه‌های تکمیلی با درس در مرحله بعدی بررسی خواهند شد.

پیشرفت و بهبود فناوری کتاب الکترونیک در رسیدن به هدف نهایی ما را کمک خواهد کرد. در حال حاضر راه خوبی برای ترکیب کارآمد و جذاب تصاویر و متن در کتاب‌های الکترونیکی وجود ندارد. فرمت فایل EPUB که توسط بسیاری از خرده‌پاها در حوزه کتاب الکترونیک و کتابخانه‌های دیجیتال استفاده می‌شود بسیار پیش‌پاافتاده بوده و تنها امکان استفاده از محتوای چندرسانه‌ای را فراهم می‌کند؛ اما در حال حاضر قالب‌بندی متن و تصاویر با طرح‌های تخیلی و مبتنی بر بازی بیشتر مورد توجه است. این نوع قالب‌بندی جذابیت فراوانی را در کتاب‌های کودکان ایجاد می‌کند. فرمت فایل‌های پی‌دی‌اف نیز به‌طور گسترده استفاده شده و می‌تواند جنبه هنری کتاب‌های کودکان را حفظ کند اما به دلیل حجم زیاد، استفاده از این فایل‌ها در جاهایی که اینترنت ضعیفی دارند مشکل‌ساز است. به‌علاوه فایل‌های پی‌دی‌اف برای پشتیبانی از

ویژگی‌های تعاملی ساخته نشده‌اند. همچنین اپلیکیشن‌های مستقل تولید کتاب الکترونیک نیز در طرف دیگر قرار دارند که کار با آن‌ها بسیار پرهزینه و وقت‌گیر است. با این وجود، واضح است که فناوری کتاب الکترونیک در طول زمان بهبود خواهد یافت. به این ترتیب برنامه‌های کتابخانه دیجیتال با پیشرفت خود در افزایش جذابیت و کارکردهای کتاب الکترونیک کودکان می‌توانند نقش مؤثری نیز در القا و ارتقا فرهنگ مطالعه داشته باشند.

پانویس:

- [۱] [Wendy Rockett](#) Lessons on How to Build a Digital Library Program, September 6, 2016, By
- [۲] هشتم سپتامبر ۲۰۱۶ - م
- [۳] The Asia Foundation's Books for Asia
- [۴] های کتاب کمبود رفع منظوره دیجیتال کتابخانه یک ایجاد که آمد وجود به ۲۰۱۲ مارس در ایده این: Library For All در دسترس در کشورهای در حال توسعه را پیشنهاد می‌داد. از آن به بعد، لایبرری فور آل یا کتابخانه برای همه از یک ایده به یک سازمان ارتقا یافت - م
- [۵] Spelling bees

منبع:

این نوشته ترجمه مطلبی با این عنوان است: [Lessons on How to Build a Digital Library Program](#)

مترجم: سیده فاطمه صادری

مشخصات استناددهی به این مقاله

نویسنده (ها):	سیده فاطمه صادری
عنوان مقاله:	پنج درس از راه‌اندازی یک برنامه کتابخانه دیجیتال
عنوان مجله:	کتابدار ۲.۰ - (عنوان لاتین: 2.0 i-Kit@bd@r)
دوره مجله (Vol):	۳
شماره مجله (Issue):	۳
سال (Year):	۱۳۹۶
شناسه دیجیتال (DOI):	
لینک کوتاه:	http://lib2mag.ir/8817